

Hout-Vaert 2018 Met een houtvlot door Friesland

Een houtvlot vergezeld door een vloot traditionele schepen trekt door Friesland. Onderweg zijn er concerten, optredens, workshops en nog veel meer, zolang het maar met hout te maken heeft. Doel: houtzaagmolen “De Rat” waar de stammen gezaagd kunnen worden om weer nieuwe mooie schepen van te maken. Door: **Peter Tolsma**

links: De sleepboot *Djati* ligt achter ingebouwd in het vlot, waarop de instrumenten staan voor het concert. Onderwijl lopen de keurmeesters al met passers rond

boven: De historische *Stânfries X* (1911) gaat voorop

Stamboek) om te laten zien wat voor mooie schepen daarvan te maken zijn. Tot in de twintigste eeuw verplaatsten houthandelaren, houtcommissionairs en werfbazen zich met boeiers en Friese jachten om naar de houtveilingen te komen - een geschikt idee dus om verder uit te werken. En zo werd een "publieksevenement" in de vorm van een openbare keuring en een historische veiling geboren, naast allerlei andere activiteiten die aan boord van de grotere schepen plaats zouden vinden.

Dokkum

Staatsbosbeheer leverde in Dokkum een grote stapel boomstammen af en op 16 en 17 juli werd door molenaar Simon Jellema van de houtzaagmolen "De Rat" een vlot gebouwd, uiteraard met behulp van een aantal vrijwilligers. De sleepboot *Djati* werd in het vlot ingebouwd, die zou het hele vlot gaan duwen, terwijl de opduwer *Alderforskuourendst* (1939) er voor aan trok, om zo het vlot steeds in de juiste richting te houden. Omdat er ook door Leeuwarden en Sneek gevaren ging worden, werd er voor de zekerheid een buitenboordmotor verdeckt opgesteld als boegschroef op de voorkant van het vlot.

Helaas..... ! Het te water laten van de stammen die de vervoerder op de wal had gelost bleek een lastiger klus dan gedacht. Er stonden namelijk een aantal robuuste bolders op de wallekant en hoe krijg je een stel boom-

Begin 2017 kwam binnen de *Wurkgroep Marityme Skiednis* van de Fryske Akademy het idee op om in het kader van Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018, te laten zien hoe de in- en verkoop van hout en het vervoer ervan vroeger eigenlijk gebeurde. Het plan ontstond om een groot vlot te bou-

wen van dikke boomstammen en deze door Friesland te gaan vervoeren - met schepen. Daartoe werd contact gezocht met de LVBHB en de SSRP. De LVBHB, oftewel Het Historisch Bedrijfsvaartuig, omdat daar schepen staan ingeschreven die vroeger bedrijfsmatig het hout transporteerden, de SSRP (het

boven: Het vlot met de *Djati*, en daarachter het vlaggenschip, de 100-jarige blazer TX33 uit Makkum

midden: De keurders aan het werk op het vlot

onder: Het concert op het vlot dat (bedoeld) ruw wordt verstoord door een kettingzaag

stammen van 18 meter lengte en een voetdoorsnee van om en nabij 1 meter (5 kuub hout per stam) daar overheen? Een toevallig aanwezige mobiele kraan was bereid daar even bij te helpen. Na zijn dagtaak gooide de machinist met dat gevaarte de stammen in de plomp. De dag erop is het vlot afgebouwd

met behulp van touwen, sjorbanden en kettingen met een Weston-takel. De *Djati* (een Indonesische naam voor de hardere soorten teakhout, ook wel ijzerhout genoemd) die vroeger hout gesleept heeft, lag al te wachten. Die sleepboot uit 1905 van Marcel van der Molen werd ingebouwd en muurvast aan het vlot verankerd, alles was toen klaar om geduwd en verslept te worden!

Concert

Na het openingswoord van de voorzitter van Hout-Vaert een leuke korte toespraak van de burgemeester van Dongeradeel en een door haar ingezet scheepshoornsignaal kon het project van start gaan. Het publiek kon meteen genieten van een houtconcert gegeven door het houtorkest "Wood" bestaande uit vijf conservatoriumstudenten. Met alleen houtblokken, fluiten, kisten, spanen en latten en een trom, een cello en een piano werd er een fantastisch concert, gecomponeerd door Kees van der Meer, gegeven. Ongelooflijk hoe fijnzinnig en subtiel, maar ook hoe fors er muziek uit hout te halen is. Een loeiende motorzaag suggereerde de kap van het hele bos, gepaard met angstkreten van de vogels die hun thuis kwijtrafen. Maar ook de zang en het geklingel van hout waarmee de stromende rivier werd verbeeld waren groots.

Overigens werd later steeds in elke plaats die werd aangedaan, dit concert één- of tweemaal gegeven. Overal werd het als zeer indrukwekkend ervaren.

Toen was het tijd voor het keuren van het hout. Leden van de SSRP hadden zich uitgedost in kledij die ongeveer paste bij het begin van de vorige eeuw. De commentator op de wal kondigde een houthandelaar uit Brabant, een werfbaas uit Workum, een commissi-onair uit Susteren met een dependance in Langweer, een houthandelaar uit Muiderberg en een uit Haren bij Groningen, alsmede een houtverwerker uit Reeuwijk aan en lichtte hun werkwijze van het keuren van hout toe. De hele keuring verliep onder auspiciën van de Noord-Nederlandse Houtcentrale. Het voltallige publiek genoot ervan en de verwachte "man-over-boord" situatie bleef, ondanks de gladde stammen, uit. Met grote krompassers, duimstokken en notitiemateriaal werd de kwaliteit, lengte en dikte van het hout bekeken, naar valbreuken gezocht, en werden de gegevens voor de veiling in Leeuwarden vastgelegd.

Burdaard en Leeuwarden

Langs de gehele Hout-Vaert route van Dokkum tot aan IJlst waren de bewoners geïnformeerd over het gebeuren. Dat resulteerde in

veel toeschouwers langs de kant en op het water, maar ook in een heus vlaggenfestijn vanaf de huizen. Onderweg werd, op verzoek van de middenstand van het dorpje Burdaard, dat ook een heuse oude houtmolen heeft, aangelegd aan de kaden van dit dorp. Wie Burdaard kent weet dat het dorp deels tussen een tweetal bruggen ligt, die door één brugwach-

ter bediend moeten worden. Voor alles aan de wal lag, fietste deze brugwachter zich in het zweet van brug 1 naar brug 2 en weer terug. Alles verliep prima en ook de recreatievaart werd tussendoor nog even bediend. De aangeboden koffie en koek aldaar was heerlijk en met door velen ingekochte vers gerookte paling werd de tocht naar Leeuwarden voort-

gezet. Met veel stuurmanskunst, vooral van de grote schepen, werden de ligplaatsen aan de Prinsentuin, ooit een lusthof van de Friese adel, middenin Leeuwarden ingenomen. Hier werd het hout geveild, onder leiding van een veilingmeester in de toga van de Noord-Nederlandse Houtcentrale, en onder toezicht van notaris Franken. Het hout bracht de nodige pecunia op. Overbodig te zeggen dat de SSRP-leden weer de aangeklede kopers waren en dat er vanuit het publiek, soms ongewild, meegeboden werd. Uiteindelijk ging het meeste van het hout naar Workum.

Grou- Sneek

Hoewel het van Leeuwarden naar Grou niet al te ver varen is, duurde het toch een hele tijd voor de vloot van 56 schepen in het houtdorp Grou was afgemeerd. De Commissaris van de Koning was inmiddels op het Statenjacht *Friso* bij de tocht aangehaakt en voer mee tot aan dit dorp. De Hellinghaven en de gehele kade tot aan Hotel Oostergoo lagen overvol en dat zorgde ervoor dat er veel publiek op

links: Het Friese jacht *Eleonora* vaart als onderdeel van de vloot door Sneek

onder: Mutjevol lag het na aankomst in IJlst aan de steigers van houtzaagmolen "De Rat"

boven: Het houtvlot passeert de brug bij de Waterpoort in Sneek

rechts: Een deel van de vloot van gecombineerde behoudsorganisatie op doortocht

deze gebeurtenis afkwam. De pontbaas, die naar de andere kant van het water vaart met fietsers en voetgangers, bleef onverstoord zijn route uitvoeren, wat een hele klus was, met name bij zijn aanlegplaats in de Hellinghaven. Net als de dagen ervoor ging echter bij iedereen alles ontzettend relaxed.

Op verzoek werd in Grou het hout nogmaals gekeurd en verkocht.

De uitdaging was natuurlijk hoe dat houtvlot van 33 meter lengte en 6 meter breedte door Sneek kon worden gemanoeuvreerd, zo midden in het hoogseizoen. Het vlot was verzekerd en zou zelf niet direct schade oplopen, maar jachten aan de Botniakade of verderop in de Kolk van Sneek mogelijk wel, als niet de doorvaartruimte gehandhaafd zou kunnen worden. Ook de begeleidende schepen, zoals de *Terra Nova*, het vlaggenschip van de LVBHB, de grote klipper *Bestemming*, de *Stânfries X*, en het vlaggenschip van de Hout-Vaert vloot, de honderdjarige TX 33, vragen wel wat manoeuvreerruimte en deze schepen liggen niet meteen stil als er nog even een kruisertje of polysloep voorlangs glipt.

Sneek - IJlst

De drukte bij de Kolk was natuurlijk het grootst, vanaf de Waterpoortkade werd daar de vloot schouw toegelicht en becommentarieerd door de spreekstalmeester van Hout-Vaert. Er gebeurde van alles en ook het recreatieverkeer moest zijn weg kunnen vinden, maar het uitvallen van de boegschroef van de *Stânfries X*, en daaropvolgend, het in de spring wegdraaien, alsmede ook de draai van de *Bestemming* getuigden van grote stuurmanskunst.

Het applaus vanaf de wallekant maakte duidelijk dat ook de stuurman die daar stonden waardering hadden voor de manier waarop deze grote schepen (van 35 tot 50 meter leng-

te) hun draai wisten te vinden in een kom vol bootjes. Voor iedereen was de doorvaart door Sneek een spectaculair schouwspel.

Als eerste schoof het vlot de Geeuw op richting IJlst, met in zijn directe gevolg de TX33. Daarachter de rest in een lange stoet op weg naar houtstad IJlst en de eindbestemming, de molen "De Rat". Na het afmeren, waarbij alle SSRP-schepen bij elkaar in de Galamagracht konden liggen in het hart van het stadje, kon het publiek alle activiteiten en de kraampjes op het museumplein bezoeken. Dat werd ruimhartig gedaan. De hout-yoga sessies waren, net als in Grou, meteen vol. Er volgde een laatste concert van "Wood", en daarna was er een performance van Grietina Molenbuur en haar dansgroep die een zwierig optreden verzorgden, zowel op de omloop van de molen als bij de houtopslag. Dit alles op basis van enigszins oriëntaals getinte vrolijke muziek. Na de nodige slotwoorden en de overhandiging van een met een kettingzaag gemaakt beeld van een rat aan molenaar Simon Jellema, was dit bijzondere project eigenlijk ten einde.

De voorbereidingen hadden de organisatie af en toe hoofdpijn bezorgd, maar de enthousiaste mailtjes die later volgden van deelnemers en publiek maakten duidelijk dat een zeer spectaculair en bijzonder geslaagd eve-

nement was geweest. Natuurlijk speelde het heerlijke zomerweer mee, al hadden de zeilers wel een beetje meer wind willen hebben. De samenwerking tussen de betrokken behoudsorganisaties liep gesmeerd en nodigt uit om dit soort projecten vaker gezamenlijk te doen. Maar een hoofdrol was zeker ook weggelegd voor de havenmeesters en brugwachters. Zonder hen was het een chaos geworden en had de vloot van de Hout-Vaert nooit een vlot in IJlst kunnen afleveren. ♪

KEUZE VOOR DE VLOOT

Omdat het aantal schepen van de Hout-Vaert beperkt moest blijven, werd ervoor gekozen om alleen grote tjotters, Friese jachten en boeiers uit te nodigen - die zijn immers van hout. Alleen bij te weinig inschrijvingen zouden ook andere SSRP-schepen mee kunnen varen. Aan boord van de grotere schepen werd van alles georganiseerd voor het publiek. Dat kon kiezen uit tal van workshops, demonstraties, exposities en belevingen zoals: het houtsnuiflaboratorium, hout-yoga, kettingzaagkunst, muziekinstrumenten maken, houtdraaien en nog veel meer. Op het voordek van een van de schepen was zelfs een op hout gestookte Hot-Tub te vinden.